

McCarthyismen och stiftelserna

De amerikanska stiftelserna för allmänna ändamål (forskning, undervisning, hälsovård osv.) är skattefria; självfallet gäller inte detta de politiska stiftelserna. De "allmänna" stiftelserna har, det är ett över hela världen känt och uppskattat förhållande, en utomordentlig omfattning och betydelse. Antalet beräknas till 7.000, det sammanlagda kapitalet till 7,5 miljarder dollar, eller bortåt 40 miljarder kronor. Några stiftelser står i särklass genom sin storlek och sina enorma insatser på skilda områden; de största är Fordstiftelsen (520 miljoner dollar), Rockefellerstiftelsen (310 miljoner), Carnegie-stiftelsen (180 miljoner), Dukestiftelsen (120 miljoner). Den blomstrande amerikanska kapitalismen har i en eljest ökad grad skänkt pengar till allmännyttiga syften, framför allt forskning. Av Fordverkens inkomster går för närvarande blott 5 procent till familjen Ford; 95 procent tillhör stiftelsen, och dessa pengar anslås till skilda uppgifter i USA och andra länder.

För ett par år sedan tillsatte representanthuset en kommitté på fem personer för att undersöka stiftelsernas verksamhet. Bakgrunden var, det framgår med all tydlighet av debatten vid tillsättningen, de reaktionära tendenser som sammanfattas i ordet McCarthyism. Man talade om att stiftelserna var radikala och oamerikanska, att de gynnade "sammansatt omstörtande" idéer. Amerikas rikaste män skulle i själva verket genom sina donationer oavsiktligt ha främjat de rörelser som undergräver det amerikanska samhället.

I slutet av december avgav kommittén sitt betänkande. Bakom detta stod endast två medlemmar, den republikanske ordföranden Carol Reece och en hans partivän; en tredje republikan gjorde starka principiella reservationer, men inräknades i majoritetsgruppen; de två demokraterna i kommittén utdömde totalt majoritetens ståndpunkt. Denna ståndpunkt innebar en skarp kritik av stiftelserna och ett krav på övervägande av skilda inskränkningar

och kontroller, såsom borttagande av skattefriheten och reglering av de donerade pengarnas användning. Allt stöd åt socialistiska, kollektivistiska eller eljest oamerikanska syften borde förbjudas.

Motiveringen av dessa förslag formar sig till ett angrepp på modern samhällsvetenskap över huvud. Forskningen, den av stiftelserna understödda forskningen, lider av överdriven empirism, av "mani att ta reda på fakta". Den uppmuntrar "moralisk relativism till skada för våra grundläggande moraliska, religiösa och politiska grundsatser". Den lockar vetenskapsmannen att "bli anhängare av samhälleliga reformer" och främjar "internationalism i en särskild betydelse" (världsregering, kritik av amerikansk nationalism). Framför allt är tendensen allmänt "radikal", "vänsterbetonad", "kollektivistisk". Ja, i många fall måste det sägas att understöd givits åt "omstörtande" verksamhet — om man nämligen begagnar ordet "omstörtning" (subversion) i dess riktiga mening, "nämligen undergrävandet av några av de föreställningar och principer som är vitalt nödvändiga som skydd för oss" (some of our vitally protective concepts and principles). Närmare kan man inte gärna komma påståendet att forskningen inte får bringa fördomarna — de "amerikanska" sanningarna, för att bruka Barrés terminologi — i fara.

I detaljerna är kommittébetänkandet lika konstigt. Som exempel på farliga saker som understöts av stiftelser nämns Kinseyrapporten och en del artiklar i "Encyklopaedia of the Social sciences" — ett standardverk inom samhällsvetenskapen. En rad tidningar som kritiserat kommittén angrips och misstänkliggörs för sina förbindelser med stiftelser; så sitter New York Times chefredaktör Sulzberger i Rockefellerstiftelsen; familjen Reid, som äger New York Herald Tribune, har upprättat en särskild stiftelse.

Sannolikt vinner kommittén inte i något hänseende sina syften. Den demokratiska majori-

teten i kongressen är en garanti härför; det finns emellertid intet skäl att anta att en republikansk majoritet kunde ha mobiliserats för kommitténs krav. Stiftelserna har i utförliga skrivelser klarlagt hur slarviga och felaktiga kommitténs påståenden är på enskilda punkter. De ledande tidningarna har betecknat utlåtandet som ett direkt angrepp på vetenskapens frihet och ett indirekt angrepp på den liberala, socialreformistiska och internationalistiska politik som USA fört sedan årtionden. Det har påpekats att kommittén helt enkelt sökt "bevis" för de anklagelser som ordföranden Reece framställde redan då kommittén tillsattes; den har så gott som uteslutande hört vittnen som av olika skäl varit notoriskt fientliga mot vederbörande stiftelser.

Att missgrepp gjorts i förvaltningen av stiftelsekapitalen är givet. Den som haft något med dessa stiftelser att göra har väl intrycket av att någon del av de väldiga summor som står till förfogande använts en smula lättsinnigt, på verklighetsfrämmande uppgifter och okvalificerade personer. Men huvudintrycket blir beundran för den verksamhet som bedrivits, särskilt för att man inte ryggat tillbaka för undersökningar i brännbara ämnen. Som exempel kan nämnas Myrdalsutredningen i negerfrågan (Carnegie-stiftelsen), utredningen vid Cornelluniversitetet rörande lojalitetsprövningar och utrensningar (Rockefellerstiftelsen), skrifterna om vita och negrer i skolorna (Fordstiftelsen). I dessa och många andra fall är det uppenbart att en vetenskaplig beskrivning och analys måste leda till resultat som är obehagliga för de reaktionära, vilka i fördomarnas och okunnighetens dunkel haft sin rätta atmosfär — det är alltså inte förvånande att de blivit ilska.